

Åpent brev til Norges studentsamskipnader: Universitets- og høyskolekantiner må bidra til bærekraft og folkehelse!

Grønn Framtid, 29.10.2024

Bakgrunn og introduksjon

Verdens høye forbruk av animalske matvarer fører til store miljø- og helseutfordringer, og omfattende forskning viser at et mer plantebasert kosthold er forbundet med bedre helse og samtidig en betydelig reduksjon i klimagassutslipp.^{1,2,3} Sammen med undertegnede studenter og akademikere ber Grønn Framtid derfor Norges studentsamskipnader om å ta ansvar og bidra til en bærekraftig framtid ved å øke andelen plantebaserte retter i universitets- og høyskolekantiner til å utgjøre minst 50 % av alle rettene.

Fordi mer plantebasert mat er nødvendig for å redusere klimagassutslipp og bruk av naturressurser

77 % av det globale jordbruksarealet benyttes til husdyrhold eller produksjon av husdyrfôr. Samtidig dekker animalske matvarer kun 18 % av kaloribehovet og 37 % av proteinbehovet i verden.⁴ Husdyrsektoren står også for 12 % av globale klimagassutslipp, ifølge FN.⁵ I Norge kommer 90 % av jordbrukets utslipp fra husdyr og fôrproduksjon, og blant norsk mat har animalske matvarer et klart høyere klimagassutslipp enn plantebaserte matvarer.⁶

En omstilling til et mer plantebasert kosthold er essensielt for å dempe disse alvorlige miljøutfordringene. FNs klimapanel understreker at å gå over til et kosthold med mer plantebasert mat og mindre animalsk mat har et stort potensial for utslippsreduksjon,⁷ og Miljødirektoratet trekker fram at å følge de norske kostholdsrådene er ett av de viktigste klimatiltakene Norge kan gjennomføre i årene som kommer.⁸ Norsk landbruk har et stort potensial for å øke frukt- og grønnsaksproduksjon, og en overgang til å produsere mer plantemat kan også føre til at vi oppnår en langt høyere selvforsyningsgrad enn dagens nivå.⁹

Kantiner på universiteter og høyskoler tilbyr mat til titusenvis av mennesker hver dag. Å øke andelen plantebasert mat i kantinene kan derfor føre til store direkte miljøgevinster i tillegg til å bidra til den bærekraftige omstillingen i norsk matproduksjon.

Fordi plantebasert mat kan bidra til bedre folkehelse

Helsedirektoratet anbefaler et variert, hovedsakelig plantebasert kosthold.^{10, 11} De positive helseeffektene av et slikt kosthold er veldokumentert. Et høyt forbruk av rødt og prosessert kjøtt er forbundet med økt risiko for en rekke utbredte sykdommer som kreft, hjerte- og karsykdommer og diabetes.^{3, 12} Et kosthold som er rikt på frukt, grønnsaker og bær reduserer derimot risikoen for flere livsstilssykdommer samt generell dødelighet.³ Statistikk fra de siste årene viser likevel at nordmenn generelt spiser for lite frukt og grønt¹³ og for mye rødt kjøtt¹⁴. For å snu denne utviklingen er det viktig at institusjoner som serverer mat gjør det lettere og mer attraktivt å velge mat som fremmer god helse.

Andre helsemessige utfordringer ved animalsk mat inkluderer biomagnifisering av miljøgifter i dyr,¹⁵ samt at storskala animalsk landbruk kan være opphav til antibiotikaresistente patogener og kan potensielt forårsake nye pandemier.¹⁶ For å bekjempe disse truslene er det avgjørende med systemiske endringer i animalsk landbruk, men også en generell reduksjon i forbruket av animalske matvarer.¹²

Studentsamskipnader kan spille en viktig rolle i å styrke folkehelsen gjennom mat. Økt tilgang til sunne og velsmakende plantebaserte retter i kantinene fremmer god helse for studenter og ansatte, og kan bidra til å etablere gode matvaner som varer livet ut.

Fordi universiteter og høyskoler har et viktig samfunnsansvar

Universiteter og høyskoler bygger fremtiden ved å gi utdanning til dagens unge og gjennomføre viktig forskning som former samfunnet i en positiv retning. Dermed mener vi at universiteter og høyskoler også har et ansvar for å være opptatt av studentenes fremtid, etterleve forskningsresultatene, og vise vei for resten av samfunnet. Når det gjelder mat, er forskningen klar og tydelig: Plantebasert mat må utgjøre en større del av kostholdet vårt. Dette er helt nødvendig for å sikre dagens og fremtidens generasjoner et sunt liv i et levelig miljø og unngå de verste konsekvensene av klimaendringene. Universiteter i mange andre land har allerede startet en overgang mot delvis eller fullstendig plantebasert matservering på sine campuser, blant andre Universitetet i Cambridge,¹⁷ Universitetet i Toronto,¹⁸ Humboldt-universitetet i Berlin¹⁹ og UC Berkeley.²⁰

Vi ber derfor Norges studentsamskipnader om å ta sin del av ansvaret og utarbeide en plan for å gjøre minst 50 % av alle rettene som serveres i de tilhørende institusjonenes kantiner plantebasert. Rettene skal være lett tilgjengelige, velsmakende og ernæringsmessig fullverdige. Vi ber studentsamskipnadene om å forplikte seg til dette målet og legge frem konkrete tiltak.

Signert av:

Alexander Schjøll	Forskningsleder	OsloMet
Alicia Donnellan Barraclough	Stipendiat	Universitetet i Bergen
Anders Riel Müller	Førsteamanuensis	Universitetet i Stavanger
Andreas Brilke	Stipendiat	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Andreas Langdal	Stipendiat	UiT Norges Arktiske Universitet
Angela Schwarm	Professor	Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Anja Katrin Johansen	Universitetslektor	UiT Norges Arktiske Universitet
Annemie Wyckmans	Professor	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Arve Hansen	Forsker	Universitetet i Oslo
August Aalstad	Rådgiver	Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Barbara Maria Sageidet	Professor	Universitetet i Stavanger
Bodil Bjørndal	Professor	Høgskulen på Vestlandet
Britta Eklöf	Stipendiat	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Camilla Bjornes	Universitetslektor	Universitetet i Agder
Celine Motzfeldt Loades	Forsker	OsloMet
Christine van der Horst	Stipendiat	Universitetet i Bergen
Claire Degail	Stipendiat	UiT Norges Arktiske Universitet
Dagfinn Aune	Førsteamanuensis	Oslo Nye Høyskole
Daniel Puig	Postdoktor	Universitetet i Bergen
Dr Cameron Brick	Professor II	Høgskolen i Innlandet
Dr Karen V. Lykke	Professor	Universitetet i Oslo

Dr. Kristin Armstrong-Oma	Professor	Universitetet i Stavanger
Einar Braathen	Forsker I	OsloMet
Eivind Engebretsen	Professor, Dekan for Circle U. Open Campus	Universitetet i Oslo
Elaina J.W. Weber	Stipendiat	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Elin W. Engkvist	Stipendiat	Universitetet i Oslo
Elisabet Rudjord Hillesund	Professor	Universitetet i Agder
Elisabeth Molteberg	Universitetslektor	Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Endre Tvinnereim	Førsteamanuensis	Universitetet i Bergen
Erik Gomez-Baggethun	Professor	Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Espen Heen	Lege, høskolelektor	Høgskolen i Østfold
Eva Nagelhus	Rådgiver	Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Filip Maric (PhD)	Førsteamanuensis	UiT Norges Arktiske Universitet
Francis Chantel Nixon	Førsteamanuensis	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Franziska Gehlmann	Stipendiat	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Gabriele Lauterbach	Stipendiat	Universitetet i Stavanger
Giuseppe Pellegrini Masini	Førsteamanuensis	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Guri Larsen	Professor emerita	Universitetet i Oslo
Hannes Bräuer	Stipendiat	Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Heidi Hogset	Førsteamanuensis	Høgskolen i Molde
Ida Ulrikke Valand	Stipendiat, universitetslektor	Universitetet i Agder
Ieva R. Arina	Stipendiat	Universitetet i Bergen
Isabel Richter	Stipendiat	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Janne Bjørgan	Stipendiat	Universitetet i Bergen
Jens Kaae Fisker	Førsteamanuensis	Universitetet i Stavanger
Johannes Volden	Stipendiat	Universitetet i Oslo

Jostein Jakobsen	Postdoktor	Universitetet i Oslo
Juudit Ottelin	Førsteamanuensis	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Karen O'Brien	Professor	Universitetet i Oslo
Kari Klanderud	Professor	Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Kari Tande-Nilsen	Universitetslektor	Nord universitet
Karl Purcell	Stipendiat	Universitetet i Bergen
Karoline Ingebrigtsen	Stipendiat	UiT Norges Arktiske Universitet
Katja Malmborg	Postdoktor	Universitetet i Bergen
Kelsey Tisthammer	Stipendiat	Høgskolen i Innlandet
Koen van Greevenbroek	Stipendiat	UiT Norges Arktiske Universitet
Kristin Reichborn-Kjennerud	Forskningsprofessor	OsloMet
Lars T. Fadnes	Professor	Universitetet i Bergen
Lea Christin Huber	Rådgiver	Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Liv Sunnercrantz	Førsteamanuensis	Universitetet i Stavanger
Lukas Godé	Stipendiat	Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Magnus Merkle	Stipendiat	Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Mana Elise Hera Tugend	Stipendiat	UiT Norges Arktiske Universitet
Maria Hrozanova, PhD	Postdoktor	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Marianne Ryghaug	Professor	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Marie Michaelsen Bjøntegaard	Forsker	Universitetet i Oslo
Mariel Aguilar-Støen	Professor	Universitetet i Oslo
Marius Korsnes	Førsteamanuensis	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Martin C. Lukas	Førsteamanuensis	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Martin Haug	Stipendiat	UiT Norges Arktiske Universitet
Martine S.B. Lie	Stipendiat	Universitetet i Oslo
Mette Svendsen	Førstelektor	Universitetet i Oslo

Michalina Konstancja Marczak	Forsker	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Morten Tønnessen	Professor	Universitetet i Stavanger
Natalya Amirova	Stipendiat	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Øyvind Sundet	Stipendiat	Universitetet i Oslo
Parissa Chokrai	Stipendiat	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Peter Groth Farsund	Stipendiat	Universitetet i Bergen
Peter Manning	Professor	Universitetet i Bergen
Poul Wisborg	Førsteamanuensis	Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Ragnheiður „Heather“ Torfadóttir	Stipendiat	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Ragnhild Sollund	Professor	Universitetet i Oslo
Rani Lill Anjum	Forsker	Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Robert Næss	Førsteamanuensis	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Rune Ellefsen	Forsker	Oslo Universitetssykehus
Sarah Jasmin Klausen	Stipendiat	Høgskolen i Innlandet
Sarah Paule Dalle	Forsker	Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Sergej Ostojic	Professor	Universitetet i Agder
Shayan Shokrgozar	Stipendiat	Universitetet i Bergen
Siddharth Sareen	Professor	Universitetet i Stavanger
Sigrid Glomdal	Høgskolelektor	Høgskolen i Innlandet
Silje Kristiansen	Førsteamanuensis	Universitetet i Bergen
Sílvia Coutinho	Forsker	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Siri Elisabeth Meyer	Førstelektor	Universitetet i Sørøst-Norge
Sophia Efstathiou	Forsker	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Svein Anders Noer Lie	Førsteamanuensis	UiT Norges Arktiske Universitet
Synne Groufh-Jacobsen	Stipendiat	Universitetet i Agder

Thomas Cottis	Høgskolelektor	Høgskolen i Innlandet
Thomas Hylland Eriksen	Professor	Universitetet i Oslo
Tor A. Benjaminsen	Professor	Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Trine Kleven	Avdelingsleder	Universitetet i Oslo
Ulrikke Wethal	Postdoktor	Universitetet i Oslo
Vera Helene Hausner	Professor	UiT Norges Arktiske Universitet
Vigdis Guttormsen	Førstelektor	Universitetet i Agder
Vigdis Vandvik	Professor	Universitetet i Bergen
Vilde Johannessen	Stipendiat	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Virginie Amilien	Forsker I	OsloMet
Yashwant Singh Yadav	Stipendiat	Norges miljø- og biovitenskapelige universitet

---

¹ Nelson, M. E., Hamm, M. W., Hu, F. B., Abrams, S. A., & Griffin, T. S. (2016). Alignment of healthy dietary patterns and environmental sustainability: a systematic review. *Advances in Nutrition*, 7(6), 1005-1025. <https://doi.org/10.3945/an.116.012567>

² Springmann, M., Godfray, H. C. J., Rayner, M., & Scarborough, P. (2016). Analysis and valuation of the health and climate change cobenefits of dietary change. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 113(15), 4146-4151. <https://doi.org/10.1073/pnas.1523119113>

³ Blomhoff, R., Andersen, R., Arnesen, E. K., Christensen, J. J., Eneroth, H., Erkkola, M., Gudaviciene, I., Halldórsson, Þ. I., Høyer-Lund, A., Lemming, E. W., Meltzer, H. M., Pitsi, T., Schwab, U., Siksna, I., Þórsdóttir, I., & Trolle, E. (2023). *Nordic Nutrition Recommendations*. Nordic Council of Ministers. <https://pub.norden.org/nord2023-003/contents.html>

⁴ Ritchie, H., & Roser, M. (2019, september). *Land Use*. Our World in Data. <https://ourworldindata.org/land-use>

⁵ Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2022). *Global emissions from livestock in 2015*. GLEAM v3.0 dashboard. https://foodandagricultureorganization.shinyapps.io/GLEAMV3_Public/

- ⁶ Oort, B. v. (2019). *Klimagassutslipp fra norsk mat*. CICERO Rapport.
<https://pub.cicero.oslo.no/cicero-xmlui/bitstream/handle/11250/2595969/CICERO%20Report%202019%2005%20-%20web.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- ⁷ Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2022). Food security. In *Climate Change and Land: IPCC Special Report on Climate Change, Desertification, Land Degradation, Sustainable Land Management, Food Security, and Greenhouse Gas Fluxes in Terrestrial Ecosystems*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781009157988.007>
- ⁸ Miljødirektoratet. (2023). *Klimatiltak i Norge mot 2030: Oppdatert kunnskapsgrunnlag om utslippsreduksjonspotensial, barrierer og mulige virkemidler - 2023* (M-2539). Miljødirektoratet. <https://www.miljodirektoratet.no/publikasjoner/2023/juni-2023/klimatiltak-i-norge-mot-2030/>
- ⁹ Bakken, A. K., & Mittenzwei, K. (2023). *Produksjonspotensial i jordbruket og nasjonal sjølforsyning med mat. Utredning for Klimautvalget 2050*. NIBIO Rapport 9/53/2023.
https://nibio.brage.unit.no/nibio-xmlui/bitstream/handle/11250/3061331/NIBIO%2bRAPPORT_2023_9_53.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- ¹⁰ Helsedirektoratet. (2016). *Nasjonale faglige råd om kostrådene og næringsstoffer*. Helsedirektoratet.
<https://www.helsedirektoratet.no/faglige-rad/kostradene-og-naeringsstoffer>
- ¹¹ Nasjonalt råd for ernæring. (2021). *Vegetar- og vegankost - ekspertuttalelse fra Nasjonalt råd for ernæring*. Helsedirektoratet.
<https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/vegetar-og-vegankost-ekspertuttalelse-fra-nasjonalt-rad-for-ernaering>
- ¹² World Health Organization. (2023). *Red and processed meat in the context of health and the environment: many shades of red and green. Information brief*. Geneva: World Health Organization. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.
<https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/370775/9789240074828-eng.pdf?sequence=1>
- ¹³ Opplysningskontoret for frukt og grønt. (2022, mars). *Frukt- og grøntstatistikk 2022*. OFG.
<https://www.frukt.no/globalassets/materiell/frukt--og-grontstatistikken/frukt--og-grontstatistikk-2022-2.pdf>
- ¹⁴ Animalia. (2022). *Kjøttets tilstand 2022*. Animalia.
<https://www.animalia.no/contentassets/230925d6c1af4b458b9bfed7cff05aef/228470-kt22-hele-kor-r12-dsc.pdf>

- ¹⁵ Alexander, D. E. (1999). Bioaccumulation, bioconcentration, biomagnification. *Environmental Geology*, 43-44. Springer, Dordrecht. https://doi.org/10.1007/1-4020-4494-1_31
- ¹⁶ Marchese, A.; Hovorka, A. (2022) Zoonoses Transfer, Factory Farms and Unsustainable Human–Animal Relations. *Sustainability* 2022, 14, 12806. <https://doi.org/10.3390/su141912806>
- ¹⁷ Plant-based Universities. (2023). *Find your university*.
<https://www.plantbaseduniversities.org/universities>
- ¹⁸ University of Toronto Mississauga. (u.å.). *Plant-Based Food Initiatives In The Works*.
<https://www.utm.utoronto.ca/hospitality/PlantBased>
- ¹⁹ Oltermann, P. (2021). *Berlin's university canteens go almost meat-free as students prioritise climate*. The Guardian.
<https://www.theguardian.com/world/2021/aug/31/berlins-university-canteens-go-almost-meat-free-as-students-prioritise-climate>
- ²⁰ The Humane Society of the United States. (2023). *UC Berkeley commits to 50% plant-based dining by 2027*. <https://www.humanesociety.org/news/uc-berkeley-commits-50-plant-based-dining-2027>